

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บูรณาการหลักสังคหัตถ์กับการบริหารการประปานครหลวง ภาค ๑

ผู้วิจัย : นายสุนัน ตรีสุขี

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร., ป.ธ.๗, พธ.บ., ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา),

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร ป.ธ.๗, พธ.บ., ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา),

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักสังคหัตถ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาการบริหารงานการประปานครหลวงภาค ๑ (๓) เพื่อบูรณาการหลักสังคหัตถ์ในการบริหารการประปานครหลวง ภาค ๑

ผู้วิจัยพบว่า สังคหัตถ์ ๔ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ผูกใจคน เหมือนรถม้าที่แล่นไปได้เพราะมีลิ่มสลักคอยตรึงส่วนประกอบต่างๆ ของรถม้าเข้าด้วยกัน การบริหารงานก็เช่นเดียวกัน หลักสังคหัตถ์ ๔ ทำหน้าที่เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลายเข้าด้วยกัน องค์ประกอบของสังคหัตถ์ ๔ คือ ๑) ทาน การให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อแบ่งปัน เพื่อประโยชน์แก่บุคคล ๒) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน พูดความจริงใจ พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดแต่คำที่ประกอบด้วยเมตตา ๓) อัตถจริยา การประพฤติที่อำนวยการผลประโยชน์ความสุขให้แก่คนอื่น ๔) สมานัตตตา คือการวางตัวอย่างเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวให้ถูกต้องตามกาลเทศะกาลานุมิตร์ คือบุคคลผู้ประกอบไปด้วยคุณสมบัติ ๗ ประการ ผู้เป็นต้นแบบแห่งความดีงามทั้งในด้านกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม มีกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต เป็นผู้มีความสมบัติพร้อมแห่งการแนะนำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยเบื้องต้นแห่งการพัฒนาชีวิตในทุกๆ ระดับ

การบริหารงานการประปานครหลวง ภาค ๑ พบว่า การปฏิบัติตามแผนงานและภารกิจหน้าที่ขององค์กร การสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรการประปานครหลวงอันมีผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพของงานนั้นว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า แนวคิดทฤษฎีการบริหารที่ถูกนำมาใช้ในองค์กร การศึกษาวิเคราะห์และแนวทางการประยุกต์หลักมนุษยสัมพันธ์ผ่านวิธีปฏิบัติตามหลักสังคหัตถ์ ๔ จึงนับว่าเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยที่จะทำให้ทราบว่า แนวคิดการบริหารองค์การตามหลักสังคหัตถ์ ๔ มีผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของการประปานครหลวง

บูรณาการการนำหลักสังคหวัตถุมาใช้ในการบริหารการประสานครหลวงพบว่า ๑) ผู้บริหารควรมีการให้ การให้อภัย ๒) ผู้บริหารควรมีหลักปิยวาจา การกล่าวคำพูดอันเป็นที่รัก ๓) ผู้บริหารควรมีหลักอรรถจริยา การประพฤติให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ๔) ผู้บริหารควรมีหลักสมานัตตตา คือ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย คือ การปฏิบัติตนสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย บูรณาการการนำหลักกัลยาณมิตรมาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหาร พบว่า ๑) ผู้บริหารควรเป็นผู้นำรักเป็นที่รัก มีเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ๒) ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่อดมด้วยปัญญาทั้งทางโลก ๓) ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่ทรงความรู้ มีภูมิปัญญาเป็นเลิศ ๔) ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่รู้จักพูดชี้แจงให้เข้าใจ ๕) ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่พร้อมจะรับฟังคำปรึกษาซักถามอยู่เสมอ ๖) ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่สามารถนำเรื่องที่ยากมาอธิบายให้เข้าใจง่าย และ ๗) ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติอยู่ในธรรม

บูรณาการสังคหวัตถุและกัลยาณมิตรในการบริหารงานของการประสานครหลวง พบว่าสังคหวัตถุ ๔ เป็นปัจจัยภายนอกในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ ส่วนความเป็นกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยภายในของผู้บริหาร ดังนั้นการบริหารงานเรื่องจริยธรรม หากบูรณาการหลักสังคหวัตถุทั้ง ๔ ประการ และหลักกัลยาณมิตรที่สนับสนุนการบริหารงานของการประสานครหลวง การประสานครหลวงจะเป็นหน่วยงานที่มีผู้เป็นต้นแบบแห่งความดีงามทั้งในด้านการบริหารงานการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ทั้งวาจาการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน และการวางตนสมควร อีกทั้งเป็นหน่วยงานที่มีผู้มีคุณสมบัติพร้อมแห่งการแนะนำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยเบื้องต้นแห่งการพัฒนาชีวิตในทุกๆ ระดับ

Dissertation Title : An Integrstion of Sanghavatthudhamma with the Administration of the Metropolitan Waterworks Authority, Region 1

Researcher : Mr. Sangoon Tresukee

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisor Committee

: Phramaha Surasak Paccantaseno, Dr. Pali VII, B.A., M. Phil. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
Asst. Prof. Dr. Prapan Supasorn Pali VII, B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 14 March 2016

Abstract

This dissertation is of 3 objectives, namely:- 1. to study the principles of Saṅgahavatthus in Theravāda Buddhist Scriptures, 2. to study about the administration of the Metropolitan Waterworks Authority, Region 1 and 3. to integrate the principles of Saṅgahavatthus in administrating the Metropolitan Waterworks Authority, Region 1.

From the research, it is found that the 4 Saṅgahavatthus are the doctrinal Principles which the Buddha said that they are the Doctrinal Principles holding the peoples' minds like a horse car which can go because of having different co-operative parts of it. The administration of the works is in the same way. The principles of 4 Saṅgahavatthus do the works of the co-operation with people. The components of Saṅgahavatthus are:- 1. Dāna, the giving, the dedicating and the separating for others' benefits, 2. Piyavācā to speak with the words pleasant to the ears, sweet, true, benefitual, and consisting of Loving Kindness. 3. Atthacariya, the behavior which gives the benefit and the happiness to other peoples. And 4. Samānattatā, to keep oneself equally, and rightly according to the time and the place. Kalyānamittā is the person who is of 7 qualities and is the original type of the good person bodily, verbally and mentally, and with Kāya-Sucarita, Vacī-Sucarita and Mano-Sucarita. He is the one who is of the full quality to advice the hobby benefits to others. Kalyanamittas are the beginning factors in developing the life at every level.

From the administration of Metropolitan Waterworks Authority, Region 1 it is found that the practice according to the work plan and the duty of the organ, and build

up the human relationship between the administrations and the members in the organ of the Metropolitan Waterworks Authority, Region 1 it is found that the practice according to the work plan and the duty of the organization and the building up of the human relationship between the administrators and the members of the organization of Metropolitan Waterworks Authority which is of the success and the state of the work which is called the much importance not less than the viewpoint and the theory of the right administration and can be bought to be used in the organ of the analyzed education and in the way of applying the principle of the human relationship to the method of practicing according to the principles of the 4 Saṅgahavatthus in Buddhism. Thus, it is regarded as the most important matter which will cause one to know that the viewpoint about the administration of the organizations according to the 4 Principles of Saṅgahavatthus will be of the result to the practice of the work in the Royal Metropolitan Water Authority.

From the integration in bringing the Principles of Saṅgahavatthus to be used in administrating the work of Metropolitan Waterworks Authority, it is found that 1. The administrators should be of the toleration, 2. The administrators should be of Piyavācā, to say the lovely words, 3. The administrators should have the principle of Attha-Cariyā, the behavior useful to the general people, 4. The administrators should have the principle of Samānattatā:- to be of equal states to all the people. From bringing the principles of Kalyānamittas to be used in administrating the work, it is found that 1. The administrators should be the lovable person who is of Metta to the persons under his commanding, 2. The administrators should be the one who is full of the worldly wisdom, 3. The administrators should be of the excellent knowledge, 4. The administrators should be the one who knows how to speak and show in order to cause the other persons to understand, 5. The administrators should be the one ready to receive the consulting words, 6. The administrators should be the one who can explain the matters to cause the listeners to easily understand, 7. The administrators should be the one who practices the Dhammas.

From the completion of Saṅgahavatthus and Kalyānamittas in administrating the work in Metropolitan Waterworks Authority, it is found that the 4 Saṅgahavatthus are the outer factors in administrating the work to be of success. On the other hand, the state of being a good friend is the inner factor for the administrators. So, the administration of the work about the ethics, if the principles of the 4 Saṅgahavatthus

and the principles of Kalyānamittas support the administration of the Metropolitan Waterworks Authority, the Metropolitan Waterworks Authority will be the work unit which is of goodness and beauty on the sides of the work administration, the health to one another the benefitual words, the person establishment of oneself and the work unit which is of the persons who are of complete qualifications for bringing the happiness to the other peoples. So, the good friends are the primary factor for developing the life at every level.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กรุณารับผู้วิจัยเข้าศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์เกื้อกูลจาก พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร. และ ผศ.ดร. ประพันธ์ ศุภสร อาจารย์ประจำ และรองคณบดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีเมตตาและกรุณายิ่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ดูแลเอาใจใส่ แนะนำข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับข้าพเจ้า ขอขอบคุณ ดร.วิโรจน์ คุ่มครอง ที่ให้คำปรึกษาข้อมูลในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ และให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไข วิทยานิพนธ์ จนเสร็จสมบูรณ์ลงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ในบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับวิทยานิพนธ์นี้ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกและประสานงานต่างๆ ให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร อนุเคราะห์ตรวจเอกสารภาษาอังกฤษ และขอเจริญพรขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกๆ ท่านผู้เป็นกัลยาณมิตรที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือในขณะกำลังศึกษาอยู่

สุดท้ายนี้ คุณภาพดี บุญกุศล ความรู้ ความดีงามที่เป็นประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้บิดา มารดา และบุพการีคุณครูอาจารย์ ทุก ๆ ท่าน มีส่วนแห่งกุศลนี้ด้วย เทอญ.

นายสงุ่น ตรีสุชี
๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓	ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔	ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕	นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖	ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๔
๑.๘	วิธีดำเนินการวิจัย	๑๕
๑.๙	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๖

บทที่ ๒ หลักสังคหวัตถุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๑	ความหมายและความสำคัญของสังคหวัตถุ ๔	๑๗
๒.๑.๑	ความหมายของสังคหวัตถุ ๔	๑๗
๒.๑.๒	ความสำคัญของสังคหวัตถุ ๔	๒๐
๒.๒	องค์ประกอบของสังคหวัตถุ ๔	๒๓
๒.๒.๑	ทาน	๒๓
๒.๒.๒	ปิยวาจา	๒๔
๒.๒.๓	อิตถจริยา	๓๐
๒.๒.๔	สมานัตตตา	๓๑
๒.๓	ประโยชน์ของสังคหวัตถุ ๔	๓๒
๒.๓.๑	ประโยชน์ของทาน	๓๒
๒.๓.๒	ประโยชน์ของปิสุณวาจา	๓๔

๒.๓.๓	ประโยชน์ของอรรถจริยา	๓๕
๒.๓.๔	ประโยชน์ของสมานัตตนา	๓๖
๒.๔	หลักกัลยาณมิตรที่สนับสนุนสังคัตถุ ๔	๓๗
๒.๔.๑	ความหมายของกัลยาณมิตร	๓๗
๒.๔.๒	ความสำคัญของกัลยาณมิตร	๓๘
๒.๕	องค์ประกอบของกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนา	๔๕
๒.๖	ประโยชน์ของกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนา	๔๗
๒.๗	คุณค่าของกัลยาณมิตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๔๘
๒.๘	กัลยาณมิตรตามทัศนะของผู้รู้ทางพระพุทธศาสนา	๕๓

บทที่ ๓ การบริหารการประสานนครหลวง ภาค ๑	๖๐
๓.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานองค์กร	๖๐
๓.๑.๑ นิยามความหมาย	๖๐
๓.๑.๒ ความสำคัญของการบริหารองค์กร	๖๕
๓.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานองค์กร	๖๖
๓.๓ รูปแบบการบริหารองค์กรของการประสานนครหลวง	๖๘
๓.๓.๑ ประวัติความเป็นมาของการประสานนครหลวง	๗๑
๓.๓.๒ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม และยุทธศาสตร์การบริหาร	๗๖
๓.๓.๓ โครงสร้างการบริหารการประสานนครหลวง	๗๗
๓.๓.๔ การบริหารการประสานนครหลวง ภาค ๑	๗๘
๓.๓.๕ ปัญหาและอุปสรรคการบริหารของการประสานนครหลวงภาค ๑	๘๓
๑) ด้านบริหารบุคลากร	๘๕
๒) ด้านการบริหารงบประมาณ	๘๗
๓) ด้านการบริการวัสดุอุปกรณ์	๘๘
๔) ด้านให้บริการประชาชน	๙๐
๕) ด้านจริยธรรม	๙๒
๓.๔ แนวคิดการบริหารองค์กรตามหลักสังคัตถุ ๔	๙๕
๓.๔.๑ การบริหารองค์กร ตามหลักทาน	๙๕
๓.๔.๒ การบริหารองค์กร ตามหลักปิยวาจา	๙๗
๓.๔.๓ การบริหารองค์กร ตามหลักอรรถจริยา	๙๘
๓.๔.๔ การบริหารองค์กร ตามหลักสมานัตตนา	๙๘
๓.๕ แนวคิดของหลักกัลยาณมิตรในการบริหารองค์กร	๑๐๐
๓.๕.๑ ความหมายของกัลยาณมิตรกับการบริหาร	๑๐๐

๓.๕.๒ ความสำคัญของกัลยาณมิตรกับการบริหาร	๑๐๔
๓.๕.๓ ความสำคัญของกัลยาณมิตรต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กร	๑๐๙

บทที่ ๔ บุรณาการหลักสังคหวัตถุในการบริหารการประปานครหลวงภาค ๑	๑๑๒
๔.๑ บุรณาการหลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานของการประปานครหลวง	๑๑๒
๔.๑.๑ บุรณาการตามหลักทาน	๑๑๔
๔.๑.๒ บุรณาการตามหลักปิยวาจา	๑๑๘
๔.๑.๓ บุรณาการตามหลักอัถตจริยา	๑๒๑
๔.๑.๔ บุรณาการตามหลักสมานัตตตา	๑๒๔
๔.๒ บุรณาการหลักกัลยาณมิตรของการประปานครหลวง	๑๒๗
๔.๒.๑ บุรณาการบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรข้อที่ ๑	๑๓๐
๔.๒.๒ บุรณาการบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรข้อที่ ๒	๑๓๑
๔.๒.๓ บุรณาการบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรข้อที่ ๓	๑๓๑
๔.๒.๔ บุรณาการบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรข้อที่ ๔	๑๓๒
๔.๒.๔ บุรณาการบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรข้อที่ ๕	๑๓๒
๔.๒.๔ บุรณาการบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรข้อที่ ๖	๑๓๓
๔.๒.๔ บุรณาการบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรข้อที่ ๗	๑๓๔
๔.๓ วิเคราะห์บทสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ในการบุรณาการหลักสังคหวัตถุ กับการบริหารการประปานครหลวง ภาค ๑	๑๓๕
๔.๔ วิธีบุรณาการสังคหวัตถุและกัลยาณมิตรกับการบริหารการประปานครหลวง ภาค ๑	๑๔๕
๔.๔.๑ วิธีที่ ๑ : บุรณาการสังคหวัตถุและกัลยาณมิตรกับนโยบาย	๑๔๕
๔.๔.๒ วิธีที่ ๒ : บุรณาการปิยวาจากับการสื่อสาร	๑๔๖
๔.๔.๓ วิธีที่ ๓ : บุรณาการทานกับการบริหารบุคลากร	๑๔๘
๔.๔.๔ วิธีที่ ๔ : บุรณาการหลักกัลยาณมิตรกับภาวะผู้นำ	๑๕๐
๔.๕ สรุป	๑๕๕

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๖๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๖๔
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำองค์ความรู้ไปใช้	๑๖๔
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๖๕

บรรณานุกรม	๑๖๖
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๗๐
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๗๕
ภาคผนวก ค หนังสือขออนุญาตให้นิติสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย	๑๗๙
ภาคผนวก ง ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๙๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อชื่อคัมภีร์

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้ข้อมูลอ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ฎีกาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ปกรณ์วิเสสภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ เรียงตามคัมภีร์ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	สตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ข.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ข.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ข.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ข.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตก	(ภาษาไทย)
ข.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ข.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ข.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ข.อป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)
ข.จริยา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จริยาปิฎก	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	ธัมมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ขุ.ธ.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ธัมมบทอัฐกถา	(ภาษาไทย)
---------	-------	---	------------	--------------	-----------

ปกรณวิเสส

วิสุทฺธิ.	(ไทย)	=	วิสุทฺธิมรรคปกรณ		(ภาษาไทย)
-----------	-------	---	------------------	--	-----------

การใช้หมายเลขย่อ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทย จะแจ้งเล่ม ข้อ หน้า เช่น อกฺ.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑, อกฺ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑. หมายถึง สูตรปิฎก อกฺคตฺตฺรณิกาย จตุกกนิปาต ภาษาบาลี เล่ม ๒๑ ข้อ ๓๒ หน้า ๕๐-๕๑, สูตรตันตปิฎก อกฺคตฺตฺรณิกาย จตุกกนิปาต ภาษาไทยเล่ม ๒๑ ข้อ ๓๒ หน้า ๕๐ ถึง ๕๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย